Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 45, Nisan 2020, s. 461-481

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.42143>

Şeymanur TAŞEL

Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İç Mimarlık Yüksek Lisans Öğrencisi,
seymanurfidan@gmail.com

BEYOĞLU'NDA ART NOUVEAU AKIMI VE MARKİZ PASTANESİ İÇ MEKÂNI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Özet

Tarihsel süreç içerisinde sanat akımları sanat ve mimari dünyasında önemli bir temel oluşturmuştur. Bu akımlardan bir tanesi de Art Nouveau akımıdır. Art Nouveau'nun da her akım gibi kendine özgün bir yapısı bulunmaktadır. Akım İngiltere'de başlayıp Fransa, Belçika, Almanya, Avusturya ve İspanya'da yayılmıştır. Sanayi devrimi sonrası İngiltere'de sanatçılar el sanatlarında görülen gerileme sonucunda makinelerle üretilip ucuza alınan süslemelerden rahatsız olmuşlardır. Böylelikle ucuz malların yerini el işçiliği almıştır. Akımın ilham kaynağı doğadır. Akım, disiplinler arası birçok alanda etkili olup, en iyi mimarlık alanında gözlemlenmektedir. Akımın önemli mimari temsilcileri arasında Victor Horta, Henry Van De Velde, Gaudi, Otto Wagner ve Raimondo D'Aronco yer alır. Akım, malzemeye ilgi duymuş, süsleme, desen ve renk gibi konularda yenilik getirmiştir. Malzeme olarak demir ve cam tercih edilmiştir. İstanbul'da Art Nouveau, Beyoğlu'ndan giriş yapıp, batılı sanatçılar tarafından tasarlanan mekanlarda uygulanmıştır. Bu çalışmada Art Nouveau Akımı ve Beyoğlu'ndaki eserler ele alınıp Markiz Pastanesi üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Art Nouveau, mimarlık, Beyoğlu, Markiz Pastanesi, Doğa.

ART NOUVEAU CURRENT IN BEYOĞLU AND AN EVALUATION ON MARKIZ PASTANESİ INTERIOR

Abstract

Art movements formed an important basis in the world of art and architecture in the historical process. One of these movements is the Art Nouveau style. Art Nouveau has a unique structure like every art style. It started in England and spread in France, Belgium, Germany, Austria and Spain. Artists in England were disturbed by the decorations that were produced with machines and bought as a result of the decline in handicrafts after the industrial revolution. Thus, cheap goods were replaced by hand workmanship. The inspiration for the style is nature. It is effective in many interdisciplinary fields and is best observed in the field of architecture. Among the major architectural representatives of the movement are Victor Horta, Henry Van De Velde, Gaudi, Otto Wagner and Raimondo D'Aronco. This style attracted attention to the material and brought innovation in subjects such as ornament, pattern and color. Iron and glass were preferred as materials. Art Nouveau in Istanbul has been applied in venues designed by western artists by entering from Beyoğlu district. The Art Nouveau Movement and the works in Beyoğlu were handled and evaluated over the Markiz Patisserie in this study.

Keywords: Art Nouveau, architecture, Beyoğlu, Markiz Patisserie, Nature.

GİRİŞ

Sözcük karşılığı Yeni sanat olan bu sözcük, sanat tarihinde 19.yüzyılın sonu ile 20.yüzyılın başında yaklaşık 25 yıl süren, ancak bu kısa süreye karşın derin izler bırakmış olan bir sanat akımının adıdır (Batur 1994: 11).

Art Nouveau akımı, 19.yüzyılın son döneminde Avrupa ülkelerinin politik refaha kavuştuğu süreçte ortaya çıkmıştır. Akım, ilk olarak sanayileşmiş ve yeni üretim biçimini geliştirmiş ülkelerde görülmüştür. Sanayinin gelişmeye başlayıp, büyüyen ekonomin getirdiği problemleriyle bu akım ilişkilidir. Örnek olarak sanayideki üretimin gelişmesiyle veya mimari alandaki malzeme ve tekniklere karşıt olarak geleneksel formlara bağlı kalmanın yol açtığı tutarsızlıkların sorgulanması ile ortaya çıkmıştır. Fakat her ne kadar bu duruma karşıt olursa da sanayileşmenin ve ekonomik büyümenin olanaklarından faydalanılmıştır. Örneğin; ulaşım teknolojisi, basım, yayın gelişmelerinden yararlanılmıştır. Akım ilk olarak İngiltere'de başlamıştır. Almanya, Finlandiya, İsveç ve Letonya'da Jugendstil (Genç Üslup), Rusya'da Modern Üslup, İskoçya'da Glasgow Üslubu, Fransa, İngiltere, Amerika, Hollanda ve Belçika'da Yeni Sanat – Artnouveau, İtalya'da Özgür Üslup – Stil Liberty, İspanya'da Modernista, Avusturya'da Secessionstil gibi adlarla farklı olarak isimlendirilen bu akımın öncüleri sanayi devriminin de etkisiyle endüstriyel teknolojilerin ve özellikle yapı alanında yeni malzemelerin ve uygulama yöntemlerinin sunmuş olduğu olanaklardan yararlanarak ve tasarımlarını özenli bir işçilik ile birleştirerek estetik uyumu yakalamayı amaçlamışlardır. Art Nouveau akımı, bu gelişmeler evresinde tarihi bir konum olarak özgürlüğünü ifade etme gereğine inanan sanatçılar ve düşünürler yaratıp gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte akım, Yeni kavrayış modelleri, yeni kurgular ve biçimler deneyen sanat ve düşünce akımı olarak belirmiştir. Akımın ilham kaynağının 'Doğa' olduğunu sanatçılar tarafından söylenmektedir (Demirarslan 2018: 37-42).

Avrupa ülkelerinde, İtalyan ve Fransız sanatçılar kompozisyonlarını stilize bitkiler ve çiçekler motifler kullanarak kurdular. Bitki formlarını stilize ve tabiatçı bir şekilde eserlerinde kullandılar. Zambak en çok tercih edilen çiçek motifiyken, iris, dik diken, kendir çiçekleri, bambu, nergis ve ortancalar gibi motifler ile asma yaprağı, enginar yaprağı ve yosun gibi bitki motifleri de sanat eserlerinde tercih edildiler (Köseliören 2018: 22).

Bitki ve çiçek desenlerinin yanı sıra akımın karakteristik özelliklerinden biri olan hayvan figürlerini kullanarak doğaya gönderme bir yaklaşımla uygulandığı dönemin dikkati çekmektedir. Tavus kuşu gibi figürler, hatlarındaki keskin çizgilerinden dolayı tercih edilme sebepleri oldular. Kuş figürlerinin dışında sıklıkla kullanılan diğer hayvan figürleri arasında kurbağa, kertenkele, timsah, yılan ve salyangoz yer almaktadır.

Art Nouveau diğer akımlardan da etkilenmiştir ve bu akımlardan biride sembolizmdir. Bu iki akımın birbirlerinden etkilendiğini söylemek daha doğru olur. İki akım da doğayı olduğu gibi taklit etmez. Gerçekçiliğe karşı, düşünce, duygu ve ülküleri savunmaları ve maddeci çağa karşı çıkıp manevi değerleri öne sürerek, dinsel ve mistik konuları betimlemeyi tercih etmeleri Art Nouveau'nun simgeci yanının alt yapısını oluşturmuştur (Özsezgin 1982: 2).

Art Nouveau akımı resim, heykelden kumaş desenine, metalden cama veya gümüşe tüm teknik ve malzemeye uzanan bütüncüllüğü, bu anlamda en iyi mimaride gözlemlenmiştir. Mimaride, iç mekân tasarımında mobilyaya, aydınlatma elemanlarından perdelere, vitraydan kapı tokmaklarına ve duvar bezemelerine kadar uzanan ve resim heykel gibi sanatları kullanan mimarlık, Art Nouveau akımı açısından zengin bir literatürün oluşmasını sağlamıştır (Resim-1, Resim- 2, Resim-3, Resim-4).

Resim 1. Horta Evi (URL-1).

Resim 2. Art Nouveau iskemle, tasarımcı Henry Van de Velde (URL-2).

Resim 3. Casa Vicens, Antoni Gaudí (URL-3).

Resim 4. Casa Vicens iç mekanı, Antoni Gaudí (URL-4).

Bu çalışmada; öncelikle Akımın tarihsel süreç içerisindeki ve genel özellikleri örnekler verilerek incelenmiştir. Beyoğlu'ndaki akımın önemli temsili örneklerinin incelenmesinin ardından Markiz Pastanesi'nin iç mimari özellikleri açısından inceleme yapılmıştır. Yapıların mekân özellikleri internet taraması ve fotoğraflama tekniği ile oluşturulmuştur.

1. ART NOUVEAU AKIMININ KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

Art Nouveau akımının en belirgin özelliği, yukarıda da belirtilmiş olduğu üzere doğayı ana tema olarak kullanmasıdır. Görsel öğeler, süslemeli rahat motifler, hareketli, asimetrik dalgalı çizgiler, bitkisel kaynaklı bezemeye yoğun yer ayrılışı, gibi nitelikler en göze çarpan özelliklerindendir. Art Nouveau'nun özü duyumsal çizgiler ve belli belirsiz uçuşan kıvrımlı saçlı kadınsı figürler, bedeninden aşağıya doğru akan giysiler, bitkisel motifler, kıvrımlı çizgiler ve geometrik ayrıntılar ile tanımlanabilmektedir (Başoğlu,2011:26).

Art Nouveau iki ayrı evrede gelişmiştir: İlki, Art Nouveau denince ilk akla gelen çiçekli, kıvrımlı hatların oluşturduğu ilk yılların biçimlenmesidir. Önceleri İngiltere'de görülmüş, özellikle Belçika ve Fransa'da en ilginç örneklerini vermiş, daha geç olarak da Almanya ve İtalya'ya atlamıştır. Çizgilerin düzleştiği, geometrik biçimlenme gösteren sonraki aşaması ise İskoçya'da ve onun etkisiyle de Avusturya'da gelişmiştir (Aslanoğlu 1982: 20-23). Hiç kuşkusuz ikinci evre denilince akla ilk olarak Charles Rennie Mackintosh ve eserleri gelmektedir.

Art Nouveau, süslemenin aşırı kullanılmasıyla etkisini kaybetmeye başlamıştır. Başlangıçta süsleme doğanın gözlemlenmesine dayandığı için yeniliğin kaynağı olarak kabul gördü. Yalnız süsleme olayı zamanla aşırı ölçüde kullanılmaya başlandı ve zararlı bir öğe haline geldi. İlk başta hareket ve canlılık kaynağı olan çizgi, aşırı kullanılarak kötü olanı saklama ve gözden kaybettirme aracı haline geldi. Böylece akım, şişirme bir üslup haline geldi, Eğri çizgiler sevimsizleşti. Ayrıntılar gereksiz bir biçimde çoğaldı. Nesneler estetik görünümünü kaybetti. Süsleme düşkünlüğü bir gelenek haline geldi ve bu yüzünden akım yeryüzünden silinmeye başladı. Gerçek ruhunu iyice kaybedince hızla unutuldu (Fırıncı & Zencirci 2006: 137-144).

2. ART NEOUVEAU'NUN DEKORATİF SANATLARA ETKİSİ

Art Nouveau Akımı, 1900 yılında Paris'te açılan Dünya Sergisi ile en önemli yerine ulaşmıştır. Bu önemli sergi çeşitli kültürleri bir araya getirerek aynı zamanda akımın da tanınmasında önemli bir rol oynamıştır. Art Nouveau akımı en çok mimariyi etkisi altına almış olsa da resim, grafik, mobilya, seramik ve çini, heykel gibi birçok sanat dalını da etkisi altına almıştır ve birçok farklı sanatçının birleştiği bir teknik sayılabilir. R. Laligue ve M. Ring mücevherde (Resim- 5), Faberge gümüş işlerinde, Baccaret, Tiffany, E. Galle, H. Guimart, Charpentier, L. Majrelle mobilyada, Christofle ve Galliamadini eşyalarda öncülük etmişlerdir. Bunların arasından W.M.F (Würtenberg Waren Metal Fabrik) diğerlerinden farklı olarak daha başarılı olmuştur. Bu eserler genel olarak dekoratif objeler, kullanım eşyaları ve mobilyalar olmak üzere üç bölümde ele alınmaktadır. Dekoratif olanlar ayna ve resim çerçeveleri, sofa ve çay takımları, aynalar, heykellerdir. Bu özellikte ritmik olarak S şeklinde kıvrımlar olup, çizgiler yumuşaktır. Doğal çiçeksi ve feminen hatlardan oluşmaktadır. Objelerde asimetriye sık rastlanmakta olup kadın figürleri bu stilin en belirgin özelliklerinden biridir. Dalgalı

formlarındaki kuşlar ve fantastik figürler bu akımın özgün özellikleridir. Mobilya tasarımında ise farklı birçok ağaç çeşitlerinden kullanılmıştır. Bunlardan bazıları; meşe, gül, zeytin, ıhlamur, sandal, maun ceviz, tik ve armut ağacıdır.

Resim 5. Art Nouveau Mücevher (URL-5).

Art Nouveau akımı seramik sanatında da etkili olmuştur. Bu akım ile beraber; form, üslup, yeni materyaller seramik sanatına kazandırılmıştır. Art Nouveau akımında bir bakıma natüralizm üslubu oluşmuştur. Çünkü yer alan motifler kıvrık dallar, stilize edilmiş bitki figürleri, hayvanlar, insan figürleri bu üslubun sık motiflerini yaratmışlardır. Özellikle stilize edilmiş çiçek motifleri, majolica sırsı ile kaplanmış leylak, orkide ve egzotik çiçekler çok kullanılmıştır. Eserlerde bitki ve çiçeğin kullanımının yanı sıra stilize edilmiş şekiller de kullanılmıştır. Art Nouveau Seramik Sanatında, Kopenhag, Jean Carries, Lalique, Larche, Emile Galle akımın öncü isimleri olmuşlardır (Başoğlu,2011:53) (Resim-6, Resim- 7).

Resim 6. Emille Galle'nin Cameo Tekniğinde Çalıştığı Art Nouveau Dönemi Tasarım Camları (URL-6).

Resim 7. Louis Majorelle ve Emile Galle'ye Ait Lambalar (URL-7).

Afiş önemli bir grafik sanat dalı olarak Art-Nouveau sanatçılarınca geniş ölçüde ve büyük bir başarı ile uygulanmıştır (Resim- 8). İngiltere'de William Blake ve praeraphaelit resim sanatçıları, Fransa'da Gauguin, Henri de Toulouse-Lautrec afiş niteliğinde, dekoratif anlamlı resimler yapmışlardır. Nabilerin Japon estamplarını örnek edindikleri bilinmektedir. Ancak modern stil sanatçıları afişi başlı başına bir sanat dalı olarak özellikle işlemişlerdir. Bu sanat dalındaki ünlü temsilci İngiliz dekoratör-mimar Macmurdo (1851-1942) ve Çek asıllı ressam dekoratör Alfons Maria Mucha (1860-1939) örnekler olarak alınabilir (Kınay 1993:223).

Resim 8. Art Nouveau Dönemi- Alphonse Mucha (URL-8).

Resim sanatında, Sembolist akımın öncülerinden Gustav Klimt aynı zamanda Viyana Art Nouveau (Seccession) akımının öncülerindendir. Eserlerinde genellikle kadın figürleri kullanan sanatçı bu yaklaşımı ile Art Nouveau etkilerini eserlerinde gösterir (Resim-9).

Resim 9. Gustav Klimt-The Girlfriends (Die Freundinnen)1916-17 (URL-9).

3.ART NOUVEAU AKIMININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ

Demirin mimarlık çalışmalarında yapı malzemesi olarak kullanılmaya başlaması önemli bir devrim hareketi olmuştur. 1889 Paris Sergisi için mühendis Gustave Eiffel'in inşa ettiği 300 metre yüksekliğindeki Kule demir işçiliğinin bir simgesidir. Demir metro girişlerinde, yapıların bölüm ve yerlerinde, günlük yaşam araç ve objelerinde hem fonksiyonel hem de süs olarak (fer forge) değerlendirilmiştir. (Kınay 1993:223).

Art Nouveau iç mekânlar deyince mozaik, karo mozaik, demir, renkli vitraylar, özel desenli fayanslar, asimetrik şekiller, fantastik figürler akla gelmektedir. Ülkelere göre farklılık göstermekle birlikte pastel tonlarda koyu sarı, yeşil, açık mavi, kırmızı ve turuncu da akımın vazgeçilmez renkleridir. Titanic gemisi Art Nouveau iç mekânları ile nam salmıştır. Bir sanat akımının ilk kez bir taşıt iç mekânının tasarımında kullanımı söz konusudur. Bu akımın gerek mimari gerek iç mekân ve mobilya tasarımında görülen ortak özellikleri duymasal çizgiler, belli belirsiz hafif, uçuşan, yumuşak kıvrımlı saçlı kadınsı figürler, akıcı hareketler, bitkisel eğriler ve söğüt yaprakları, kıvrılan dalgalar ve uçuşan duman gibi öğelerin yanında, denetimli çizgiler, geometrik ayrıntılar, renkli yeni biçimlerle tanımlanabilir (Demirarslan, 2018: 37-42).

Doğadaki organik formlar akımdan etkilenen sanatçıların çıkış noktası olmuştur. Duvar resimleri, sigrafito teknikleri, mozaik ve cam işçiliği ve mobilyalardaki doğal uyum geçmişte olduğu kadar günümüzde de önem kazanmaktadır. Aydınlatmanın önem kazanmasıyla birlikte cam pencerelerle aydınlatılan merdiven ya da hollerin merkezi olarak konumlandırıldığı yeni bir plan düzenlenmiştir. Binanın dış cephesi ile iç dekorasyonunda doğal bir bütünlük sağlanmıştır (Başoğlu,2011:50).

Art Nouveau'nun en önemli mimarlarından Victor Horta'nın (1861-1947) 1883 yılında Brüksel'de inşa ettiği Hôtel Tassel ilk Art Nouveau yapı olmasının yanında, geçmişin bağlarından başarıyla ve radikal bir biçimde kalkması bakımından önemli bir eserdir. Victor Horta, Hôtel Tassel'de kabuğu ve iç mekânı birbirinden ayrı düşünmemiş ve mekânın kurulumundan en ufak dekoratif detaya kadar süreklilik ve bütünlük sağlamıştır. O güne kadar mühendisler tarafından sergi salonları, tren istasyonları, depolar ve seralar gibi yapılarda kullanılan demiri hem strüktürde hem de dekoratif amaçla kullanarak iç mekânda devrim yaratmıştır. Bir başka Horta işi; soyutlanmış ve kişiselleştirilmiş şekilde Japon ve Rokoko

etkilerine sahip Hôtel Solvay'dır Victor Horta'nın en yenilikçi ve mimarî bütünlüğe sahip işlerinden biri olarak bilinen bu işte bütün detay ve parçalar bir bütün birleşmiştir (Resim-10).

Resim 10. Hôtel Tassel, Merdiven Holü, Victor Horta, 1893, Brüksel (URL-10).

Horta; strüktürü saklama gereği duymadan, metal, ahşap, mermer ve cam gibi çok çeşitli malzemeyi ahenk içinde ve Art Nouveau'nun kıvrımlı çizgilerine uyum sağlayarak kullanmıştır. Alışa geldik kullanımların dışına çıkarak dönem için tamamen yeni bir mimari ve estetik dil oluşturmuş, mekânın Doğa'ya dönüşümünü gözetmiş, malzemelerin renk ve dokularıyla ifadeler yaratmıştır. Horta, mekân planlamasına da yenilikler getirmiştir; taşıyıcı duvarlar yerine metal taşıyıcıları kullanarak mekânı açmış, bölücü panellerde cam kullanarak açıklıkları artırmıştır.

4.BEYOĞLU'NDA ART NOUVEAU AKIMI

“Yeni sanat” anlamına gelen Art Nouveau akımı, 19. yüzyılın sonunda Avrupa’da “Herkes için sanat, her yerde sanat” sloganı ile doğmuştu. Kısa dönem boyunca Avrupa’da hakim olan bu akım, kültürel anlamda Batı ön planda olsa da Osmanlıda da önemi gecikmedi ve şartlar çok elverişliydi. Osmanlılar için Beyoğlu, Avrupalı İstanbul’u temsil ediyordu, 19. yüzyılda, şehrin finans ve eğlence merkezi olmuştu. Elçiliklerin bulunduğu bölgeydi. Pera Palas Oteli, Doğu Ekspresi’nin yolcuları için bu bölgede inşa edilmişti. Osmanlıların İstanbul’u Batılı bir kente dönüştürme emelleri doğrultusunda, Beyoğlu 19. yüzyıl sonunda kentsel dönüşüm için deneylerin yapıldığı bir alan haline geldi. Bu bölgede yasallaşacak reformlar şehrin geri kalanının kent planlaması için de bir model oluşturacaktı (Demirarslan, 2007: 209-220, Demirarslan, 2007: 35-66).

Akımın oluşmasına yakın tarihte Beyoğlu yangınında 8 bin bina yanmıştı. 1871’de bölgede başlatılan yoğun bir inşaat girişimi arazi fiyatlarını yükseltmiş ve böylelikle Beyoğlu ve çevresi zengin ailelerin toplandığı bir merkez haline gelmişti. İstanbul’da yabancı mimarlar eliyle inşa edilmiş Art Nouveau üslubundaki yapılar önemli bir stilistik çeşitlilik göstermiştir. Şehirde zengin bir Art Nouveau koleksiyonuna sahip yapılar içinde İtalyan Floreale’si, Olbrich’in geometrik düzenlemeleri, Horta’nın iç mekân tasarımlarını ve vitraylarını anımsatan örnekler, hatta Mackintosh pencere düzenlemeleri, demir parmaklıkları, Castel Beranger’i andıran demir kapılar bulunmaktadır. Bu stilistik çeşitliliğin kaynağı, Art Nouveau üslubunun değişik Avrupa

ülkelerinden gelen yabancı mimarlar tarafından uygulamaya konulmuş olmasından kaynaklanmıştır (Saçaklı, 2004: 25-28).

İstanbul Art Nouveau'sunda karşımıza çıkan örneklerde, mimaride veya bezemede renk kullanımı nadir görülen bir özellik olmuştur. Renk kullanımı yalnızca girişler, balkon, merdiven girişi veya girişleri ayırmak amacıyla kullanılan camlı bölmelerin renkli camlarında görülmektedir. Akımın geleneksel plan şemaları üzerindeki etkilerini incelediğimiz zaman, bazı yapılarda kısmi değişikliklerle karşılaşılırken, bazılarında ise geleneksel plandan kopuş sergilemiştir. Osmanlı'ya giren bu yeni üslup, İstanbul'da bazen geleneksel Osmanlı plan şemalarını Art Nouveau çerçevelerle süslerken, bazen her ikisini de yeni yorumlanmış bir Art Nouveau' dan yana kullanmış ve kendine has karakteristikleri olan yeni bir Art Nouveau oluşturmuştur. Bu karakteristikler arasında, arazinin elverdiği durumlarda yarım kat ilişkisini ve bununla birlikte cephede oluşturacak hareketin istenmesi, balkon motifinin konumu, boyutları ve bezemesiyle vurgulanması gibi özellikler yer almıştır. Sadece bunlarla da sınırlı kalmayan Art Nouveau'nun Osmanlı'da ki kolu olan D'Aronco, bazı yapılarında Osmanlı geleneğine yabancı olan koridoru eklemiş, anıtsal merdivenler tasarlamış ve binaların gabarilerini yükseltmiştir. Malzemede de değişikliğe gitmiş, Osmanlı'daki ahşap strüktürün yerini taş strüktüre bırakmayı daha uygun görmüştür. Sadece bilinen yapı tiplerinde değil, Avrupa'dan ithal bazı yeni yapılarda Osmanlı mimarisine eklenmiştir (Ölekli,2015:49).

Art Nouveau iç mekânlarında önemli bir malzeme olan cam, Beyoğlu'nda sınırlı olarak kullanılmıştır. Kullanılan alanlar olarak; vitray ve kapı üstlerinde, pencerelerde renkli cam veya yapııştırma cam olarak kullanılmıştır. Klasik Osmanlı mimarisinde kullanılan çiniler, Art Nouveau mimarisinde de Avrupa'dan getirilen ve Art Nouveau tasarımlı çiniler kullanılmıştır. Dolmabahçe Sarayı Valide Sultan Hamamı, Yıldız Sarayı II. Abdülhamid Hamamı, Beylerbeyi Sarayı'ndaki banyolar, Beyoğlu Markiz Pastanesi ve Karaköy Çinili Han'da Art Nouveau üsluplu çiniler görülmektedir. Cephe bezemelerinde genellikle alçı döküm tekniği, çimento bileşimleri ve çeşitli sıva işleri kullanılmıştır. İstanbul'da bilinen ilk Art Nouveau yapı, II. Abdülhamid'in terzisi olan Hollanda asıllı Jean Botter için İtalyan Mimar Raimondo D'Aronco (1857-1932) tarafından Botter Apartmanı tasarlanmıştır.

İstanbul Art Nouveau Mimarisinde etkili rolü olan mimar, Raimondo Tommaso D'aronco 1893 yılında geldiği İstanbul'da çok sayıda proje ve uygulama yapmış bir mimardır. 31 Ağustos 1857'de Venedik'in Avusturya sınırına yakın Fruli bölgesinde bulunan Udine yakınlarındaki Gemon'a da doğan Raimondo D'Aronco, Girolama D'Aronco ve Santa Venturini'nin sekiz çocuğunun en büyüğü olarak dünyaya gelmiştir. Raimondo D'aronco' nun ailesi birkaç kuşak boyunca inşaat işleriyle uğraşmış ve bu sebeple, D'Aronco çok erken yaşta babasının şantiyesinde çalışmaya başlamıştır. D'Aronco eğitim hayatı boyunca yetenekleriyle dikkat çeken heyecanlı bir öğrenci olmuş ve tanınmış bir antik mimarlık uzmanı olan Giacomo Franco, D'Aronco'nun yeteneklerinden etkilenmiştir. D'Aronco, mimarlığın tarihsel temellerini öğreten bu eğitimciden oldukça etkilenmiş ve derslerini izlemiştir. Burada yüksek notlar almış ve enstitülerde mimari çizim öğretmenliği diploması alarak mezun olmuştur. Bir yıl sonra 1881 yılında Massa Carrara Akademisi'ne öğretim üyesi olarak girmiş ve bu yıldan itibaren mimari projeler üretmeye, yarışmalara katılmaya ve ödüller kazanmaya başlamıştır. D'Aronco bu dönemde, Vittorio Emanuele Anıtı Uluslararası Proje Yarışması'nda (1882-83,Roma) ikincilik ödülü; Adalet Sarayı Proje Yarışması'nda (1882, Roma) mansiyon; Porta Tenaglia Proje

Yarışması'nda (1892, Milano) birincilik ödülünü kazanmıştır. 1885'te Cuneo Kraliyet Teknik Enstitüsü'nde çalışmış, daha sonraysa Palermo Teknik Enstitüsü'nde ve Messina Üniversitesi'nde bulunmuş ve burada profesörlük sınavını geçmiştir (Evren, 2008). 1888 yılında mesleki kariyerinde Venedik Güzel Sanatlar Akademisi'nin onur üyeliğine atanmak gibi büyük bir başarıya imza atmıştır (Ölekli, 2015: 51-52).

D'Aronco, ilk büyük başarısına, 1890'da Torino'daki Birinci İtalyan Mimarlık Sergisi'nin cephe tasarımı için açılan yarışmayı kazanarak ulaşmıştır. Hem İtalya için önemli bir organizasyon olan, hem de D'Aronco'nun isminin duyulmasını sağlayan başarısına da önemli katkıda bulunan, 1890 Torino Birinci Mimarlık Sergisi Projesi ve beraberinde 1892 ve 1893 yıllarında gerçekleştirilen sergiler Raimondo D'Aronco'nun 1893 yılında I. Osmanlı Ulusal Tarım ve Sanayi Sergisi Projesi'ni hazırlaması için İstanbul'a davet edilmesine yol açmıştır.

1893'te Osmanlı Devleti'nden aldığı haber üzerine İstanbul'a gelmiştir. Kısa bir süre sonra Sultan II. Abdülhamid'in saray mimarlığını da üstlenen D'Aronco 1893-1909 arasında, yaklaşık on altı yıl boyunca, Saray için ve serbest mimar olarak çok sayıda proje üretmiş ve uygulamalarda bulunmuştur. II. Abdülhamid'in 1908 yılında tahttan indirilmesi üzerine görevine son verilen D'Aronco, başlamış olduğu işlerini tamamlamak için biraz daha İstanbul'da kalmış ve 1909 yılında ülkesine dönmüştür. Çalışmalarına İtalya'da devam eden 28 Mart 1932'de San Remo'da ölen D'Aronco'nun uygulanan ve uygulanmayan projelerden oluşmuş zengin mimari malzemesi, halen Udine Şehir Müzesi Raimondo D'Aronco Arşivi'nde bulunmaktadır (Sönmez 2006: 53).

Resim 11. Torino Sergi Pavyonu (URL11).

4.1. Mısır Apartmanı

1910 yılında, Mimar Hovsep Aznavuryan tarafından yapılmıştır. İstanbul'u ilk yapılarından olan bu bina akımın en önemli örneklerindendir.

İstiklal caddesi üzerinde bulunan yapı, 19. Yüzyılın sonuna doğru Mısırlı Abbas Halim Paşa tarafından Ermeni kökenli Hosep Aznavur'a yaptırılmıştır. Paşanın kendine ait konak olarak yaptırdığı bu yapı ölümünden sonra apartmana çevrilmiştir. 1940 yılında altı katlı olarak tasarlanan yapıya iş adamı Hayri İpar'a satıldıktan sonra iki kat daha çıkılmış ve asansör

eklenmiştir. Altı dükkan olan bu yapıda daha önce Lazzaro Franco' nun mefruşat mağazası bulunmaktaydı.

Yapının giriş katı, ticari amaçlı kullanım için tasarlanmıştır. Art Nouveau akımının cepheye kazandırmış olduğu hareketlilik ve özgün formları ile dönemin önde gelen örneklerinden biri haline gelmiştir. Kesme taştan oluşan yalın cephe dokusu üzerine işlenmiş süslemeli formlar yapının en çok dikkat çeken parçalarıdır. Bina günümüzde galeriler, ticari şirketler ve derneklerin olduğu iş hanı görünümündedir.

Resim 12. Mısır Apartmanı, 1910.

Binanın, giriş katı ve birinci katı geri planda olacak şekilde hizalanmıştır. Ayrıca birinci katın cephesi geniş balkon ve pencere kullanılarak diğer katlardan ayrıştırılmıştır. İkinci kattan itibaren dairelerin pencereleri küçültülmüştür. Binanın dış cephesindeki yalın süsleme ve heykelleriyle Beyoğlu'nun en gösterişli binaları arasında olmuştur. Binanın beşinci katındaki seramik detaylar Art Nouveau üslup özelliğini taşımaktadır.

Binanın girişine iki kademeli demir kapıdan giriş yapılmaktadır. Girişinde duvar aplikleri demir malzemesinden yapılmış olup Art Nouveau akımına gönderme yapmaktadır. Katlarda dörder daire bulunup, her dairenin büyüklüğü birbirinden farklıdır. Odaların birçoğunda caddeye açılan balkonlar yer almaktadır. Böylelikle kullanıcıların dışarı ile ilişkisi oluşturulurken, aynı zamanda da cepheye hareketlilik kazandırılmıştır. Mısır Apartmanı'nı diğer yapılarından önemli kılan diğer özellik ise yıllar boyu çok sayıda ünlüye (şair Mehmet Akif Ersoy, şair Mithat Cemal Kuntay ve günümüzde Okan Bayülgen gibi ünlüler) ev sahipliği yapmıştır. Binanın sahip olduğu kat planları, günümüzde farklı planlara dönüştürülerek sanat galerileri ve ofislere yer verilmiştir. Binanın merdiven korkulukları demirden yapılmıştır. Merdivenler diğer yapılara göre geniş planlanmıştır. Yer döşemelerindeki mozaikler geometrik formlar ile döşenmiştir.

Resim 13. Mısır Apartmanı, Merdivenler.

4.2. Botter Apartmanı

Botter Apartmanı 2. Abdülhamid'in ve sarayın terzisi Hollanda uyruklu Jean Botter'in, giriş katına modaevi, birinci katında atölyesi ve diğer katlara ailesi yerleşecek şekilde, 1900 yılında dönemin ünlü mimarı Raimondo D'Aronco tarafından tasarlanmıştır. Botter ailesi İstanbul'un yüksek sınıflarının tanıdığı ve sosyal ilişkileri zengin bir aile olduğu bilinmektedir. Sahibi sarayın resmi terzisi olan ve İstanbul'un en ünlü caddesinde yer alan modaevinin, döneminin en ünlü mimarlarından biri tarafından üstelik "yeni sanat"ın ilk örneği olarak inşa edilmesi, bu apartmanı bir çekim merkezi haline getirmiş olduğu, S.Duhani'nin, Botter Apartmanı'nın önünde içeriden çıkmış gibi gezinmenin moda olduğunu anılarında yazdığı belirtilir.(Batur 2005:155). Binanın en önemli özelliği ise İstanbul'daki ilk Art Nouveau binası olmasıdır. Yapı, konut işlevini ve ticaret etkinliğini bir arada düşünülerek tasarlanmıştır. Avrupa kökenli bu düşüncenin yayılması, Tanzimat fermanından sonra görülen kentsel yeniliklere dayanmaktadır. Apartmanın girişi sağda yer almaktadır. Oval planlı merdiveni, mağaza bölümünde defileler için düzenlenmiş asma katın eğrisel planı ile yapının iç mekân düzenlemelerinde Art Nouveau üslubunun özelliklerini yansıtmaktadır (Batur 2005: 156). Ayrıca, akımın karakteristik eğrisel motifleri ile yapılan demir döküm parmaklıkları ve çatı katının tasarımı yapıyı oldukça etkileyici kılmaktadır (Kuban 2007:614).

Botter Apartmanı cephesinin, yoğun bir bezeme vardır. Giriş katının mermer kaplı yüzeyinde dallar ve güllerden bir kompozisyon oluşturmaktadır. Yapının genel özelliğine baktığımızda daha sade tasarlanmıştır. Birinci katta, tek bezeme, kapı lentolarına konumlandırılmış olan güller vardır. Birinci katta yer alan, dökme demirden yapılan balkon korkuluğu ve çiçek desenleri ile oluşturulmuş eğrisel bağlantı öğelerine tutturulmuş lambalar D'Aronco tarafından tasarlanmıştır. Merdivenlerde giyotin pencereler bulunmaktadır. Her kat için pencerelerde ayrı desen çalışılmıştır. İkinci katta pencerelerin arasında yer alan çiçek desenli bezemeler görülmektedir. Üçüncü ve dördüncü kat arasındaki yerleştirilmiş pilastırlar üzerinde yer alan bezemelerde ise, iki madalyon aşağıya doğru sarkmış ve uzayan kumaş detayı

görülürken, dışta yer alan iki madalyonun alt kısımlarında ise, yapraklardan oluşturulmuş çelenk ve saçları aşağıya doğru sarkan kadın başları görülmektedir. Apartmanın beşinci katında bulunan terasta, dövme demirden küçük bir balkon çıkıntısı vardır. Stilize edilmiş deniz kabuğu formu olan bu motif, D'Aronco'nun yapılarında sık kullandığı bir motiftir.

Resim 14 Botter Apartmanı, Dış Cephe Görünümü

4.3. Bilgir Han

Yapım tarihi bilinmemekle birlikte, 1900'lerin başında Yahudi kökenli bir aile tarafından yaptırılmıştır. Binanın giriş döşemesinde Davud'un yıldızı deseni, bina sahiplerinin Yahudi kökenli olduğunu desteklemektedir. Giriş holünde karşılıklı iki duvarındaki freskler ise, tadilat aşaması sırasında tesadüfen ortaya çıkmıştır (Yenigün,2011:73) (Resim-15).

Resim 15 Giriş Döşemesinde Bulunan Davud'un Yıldızı Motifi

Cephe zemin katta asimetric olarak düzenlenmiştir. Birinci kattan itibaren asimetri yerini simetric pencere ve kapı yerleştirilmiştir. Birinci kattan itibaren cephe üç parçaya bölünmüş ve ortadaki bölüntü, sokağa doğru çıkma yapılmıştır. Sağ ve sol bölüntülere ise balkonlar yerleştirilmiştir (Yenigün,2011:73) (Resim-16).

Resim 16. Bilgir Han Cephe Görünümü.

Ortadaki çıkmada; birinci katın pencere üzerinde, dallardan çıkan çiçeklerin oluşturduğu bir desen yer alır. Bu floral desen, pencere üzerinde, pencere yanlarına sarkacak şekilde yerleştirilmiştir. Taç şeklinde gördüğümüz benzer bir motif de dördüncü kat penceresinin üzerinde yer almaktadır. Üçüncü ve dördüncü katın pencere altlarına helezonik bitişli çizgisel motifler kondurulmuştur (Yenigün,2011:73).

Bilgir Han, girişinde dar bir hole açılan giriş kapısı bulunmaktadır. Kapı, demirden ve iki kanatlıdır. Giriş alanı altı basamaklı merdiven ile iki ayrı bölüme ayrılmıştır. Kapı kolu zarif bir parça olup, dikey yönde eğrisel özelliğiyle kapı kolunun Art Nouveau'ya özgü olduğunu

söyleyebiliriz. Girişte zil, posta kutusu ve aydınlatma gibi aksesuarlar bulunmaktadır. Döşemeler, giriş holü boyunca dökme mozaiktir. Giriş kapısının bulunduğu alanda Davud'un yıldızı simgesi döşemeye işlenmiştir. Giriş holünü merdivenin bulunduğu alandan ayıran basamaklar tek parça mermerden yapılmıştır. Apartman çok dar olduğundan asansör bulunmamaktadır. Merdiven alanı dar olduğundan merdivenler dairesel olarak planlanmıştır. Korkuluklar demirdendir ancak akıma ait olduğunu söyleyemeyiz. Her katın merdiveninde giyotin pencereler bulunmaktadır. Camların üzerinde vitray ya da renklendirilme yapılmamıştır. Pencere denizlikleri merdiven duvarının eğriselliğine uygun yapılmıştır. Dairelerdeki kapılar, iki kanatlı ahşap olup kulplar ise yatay konumlandırılmış kıvrımlı, sade ve şık kulplara sahiptir.

Resim 17. Bilgir Han, Merdiven Pencereleri ve Kapılar.

5. MARKİZ PASTANESİ VE MEKANSAL ÖZELLİKLERİ

Pera'nın tarihsel sürecinde Markiz Pastanesi toplumsal hafızalarda önemli bir yer edinmiştir. Pastane açılmadan önce ilk yıllarında Lebon Pastanesi olarak hizmet vermiştir. Lebon'un kurucuları olan Bourdon ve Lebon'un İstiklal savaşı sonrasında Fransız elçiliğinden ayrıldıktan sonra pastane açmışlardır. Pastanenin adı ilk olarak Löbon olduğu bilinmektedir. Bourdon, damadı Lebon'u St. Petersburg Pastanesi'ne ortak olarak dahil etmiştir. Pastane 1880 yılında pastane, Şark Aynalı Pasajı'nın girişinde, İstiklal Caddesine bakan cephesinde Günümüzdeki ismi ile Markiz Pastanesi'nin bulunduğu mekâna taşınmıştır. Pastane Avrupa'da ki örneklerine göre şıklıkta ön planda olup Pera'nın önde gelen pastanesi olmuştur.

Dönemin birçok farklı ve entellektüel kesimin uğrak mekânlarından birisi olan Lebon Pastanesi ve Markiz Pastanesi 100 yılı aşkın bir zaman diliminde hizmet vermiştir.

Markiz, Beyoğlu hayatına heyecan getirerek müşterileri tarafından yoğun talep görmüştür. Değişen popülerlik ve davranışsal özellikler ile mekânda biçimsel olarak değişiklik göstermiştir. Birkaç yıl orijinal ismi ile hizmet veren pastane 2006 yılında Robert's Cafe olarak işletme değişikliğine gidilmiştir. Beyoğlu'ndaki birçok mekân gibi bu mekânda sigara yasağından etkilenmiş olup tekrardan işletme değişikliğine gidilmiştir. Beyoğlu'nu oluşturan sosyal yapı, gündüzleri alışveriş, eğlence ve uygun fiyatlı yemek üzerine yoğunlaşmıştır. Bunun üzerine pastane, dönemin en uygun yemeklerini servis ederek işletmesine devam etmek durumunda kalmıştır. Müşteriler ise Markiz'in, tarihsel süreçteki yansımasını yaşamışlardır. Markiz Pastanesi, insanların sadece yemek yedikleri dekor amaçlı mekândan öteye geçmemiş birkaç yıl hizmet edilmiştir. Günümüzde ise pasaj ile birlikte Markiz kapalı duruma gelmiştir.

5.1. Markiz Pastanesi İç Mimari Analizi

Markiz Pastanesi'nin girişi Caddeye bakan pasajın giriş kapısının hemen yanında ve cadde üzerinde yer almaktadır. Pastanenin vitrini ise giriş kapısı ile birlikte İstiklal Caddesi'ne bakmaktadır. Cepheye hâkim olan neo-rönesans üslup, sade ve abartıdan uzak şekilde kullanılmış olmasına rağmen pastanenin cephesi Art Nouveau üslubunu yansıtmaktadır (Aldaş,2019:135). Pastanenin giriş kapısı ahşap ve çift kanatlıdır. Kapının üstünde ise Markiz Pastanesinin yazısı ilk yazıldığı günden günümüze kadar gelmiştir. Kanat açılımlı bir kapı ile girilmektedir. Giriş kapısının üstünde ise sabit cam doğrama bulunmakta ve üzerinde Markiz Pastanesi yazısı ilk yazıldığı günden günümüze kadar gelmektedir. Pastane kapısının sol tarafındaki ahşap doğrama vitrin, kapının üst kısmına paralel gelecek şekilde yatay olarak iki parçaya bölünmüştür.

Resim 18: Markiz Pastanesi Dış Cephe.

Doğramaların üst sağ ve sol köşeleri yuvarlatılmıştır. Üstteki sabit cam, üç bölümden oluşmuştur. Camlar renkli olup vitray tekniğiyle yapılmış ve orta kısmında ise Markizin arması işlenmiştir. Alt kısımda tek parça olan vitrin camı bulunmaktadır. Camın üzerinde günümüze kadar gelmiş Markiz yazısı bulunmaktadır. Pastanenin ana girişinden iç bölüme girdiğimizde salona girmeden önce cam doğramalar ile yapılmış küçük bir rüzgarlık bulunmaktadır ve sağ tarafı vestiyer alanı olarak ayrılmıştır. Ana salondan içeri girdiğimizde tavan yüksekliği mekâna ferahlık ve heybetli bir hava vermektedir. Kemerlerle bölümlendirilmiş duvarlar ise mekânda göze çarpan unsurlardandır. Her bir kemer bölme tablo niteliğindedir. Pastanenin salonun pasaj girişi ile sağ duvardaki 1949 yılında Prof. Mazhar Resmor tarafından yapılmış, yerden 1metre yükseklikte olan iki adet cam vitray süslemeler bulunmaktadır. Bu vitraylar havuz ve çiçek desenleriyle renkli olarak tasarlanmış, pencerelerin etrafı ise ahşap doğrama, kemer içleri de ahşap kaplama ile çerçevelenerek ön plana çıkarılmıştır (Aldaş,2019:137).

Resim 19. Markiz Pastanesi İç Mekân.

Mekânın sol duvarında tablo niteliğindeki bu kemerli bölümler ise aralarındaki pilastr kolonlar ile birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Pastanenin iç mekanını tekrardan dekore eden Avedis beyin mekâna birçok lambiri duvar kaplamaları ilave etmesiyle birlikte pilastr kolonlar da yerden belirli bir yüksekliğe kadar ahşap kaplama ile şekillendirilmiştir (Aldaş,2019:139).

Resim 20. Markiz Pastanesi; ahşap ve ayna duvar kaplaması,

Kolon üzeri aplik aydınlatmalar.

Pastanenin iç mekânında bulunan Art Nouveau üsluplu seramik panolar yer almaktadır. Bu panolar Lebon döneminde “Dört Mevsim Panoları” adı olarak yaptırılmış olduğu düşünülmektedir. Günümüzde var olan bu iki panolardan biri sonbahar anlamına gelen “L’Automme”, diğeri ise, ilkbahar anlamına gelen “Le Printemps” adını taşımaktadır.

İlkbahar isimli seramik pano, mavi zemin üzerine çalışılarak sonbahar isimli panoya benzerlik göstermektedir. Bu panoda lacivert üzerine gül desenleri işlenip bordür ile sınırlandırılmıştır. Panoda kompozisyon olarak benzerlik gösterse de renk açısından dallar arasından kırmızı renkte yapraklardan oluşan bordür geçmektedir. Üstünde ise, oval bir madalyon içindeki çelengin iki yanında, sarı çiçekler yer almaktadır. Beyaz çiçekler açmış ağacın önünde duran kadın figürü panonun merkezine yerleştirilmiştir. Elleriyle ağaca tutunmuş

olan figür bir yandan ise ağaca yaslanmakta olup, önündeki göle bakmaktadır. Kadın figürün üzerinde pembe, uzun bir elbise, boynunda mavi taşlarla süslü altın renkte kolye takmaktadır. Figürün ayaklarının bastığı yeşillikte, süsen bitkileri ile betimlenmiştir.

Resim 21. Markiz Pastanesi, İç Mekandaki Seramik Panolar.

SONUÇ

Art Nouveau akımı, 19. yüzyılın son döneminde sanayileşmiş Avrupa ülkelerin de ortaya çıkmıştır. Bu süreçte sanayileşme ve ekonomik büyüme sorunlarının payı büyüktür. Hareket ilk olarak İngiltere'de sanayi etkisi ile kendini göstermeye başlamıştır. Daha sonra ise, Fransa ve Belçika gibi ülkeler de ortaya çıkmıştır. İlham kaynağını “Doğa” dan alan bu akım, çıktığı ilk dönemlerde tepkiyle karşılaştığından dolayı yavaş gelişmiştir. Süslemede yumuşak ve kıvrımlı hatlarıyla ön plana çıkmış ve o zamanın teknolojisinden yararlanmıştır. Özellikle İtalyan ve Fransız sanatçılar kompozisyonlarını oluştururken, stilize ettikleri bitkileri ve çiçek motiflerini kullanmışlardır. En çok tercih edilen çiçek zambak motifiyken, kendir çiçekleri, bambu, nergis ve ortanca gibi motifler ile asma yaprağı, sarmaşık gibi bitki motifleri de sanat eserlerinde tercih edilmiştir. Art Nouveau Akımı neredeyse tüm disiplinler arası sanat da etkili olmuştur. Akımın pahalı ve yoğun el işçiliği ile meydana gelmesinden ötürü maliyetlerin pahalı olması ve I. Dünya Savaşı'nın askeri giderleri Art Nouveau'nun sonunu getirmiştir. İstanbul Beyoğlu semti de Art Nouveau akımının Türkiye'deki en güzel örneklerinin verildiği önemli bir yerdir. Botter Apartmanı, Mısır Apartmanı, Bilgir Han mimari açıdan önemli örnekleri sunarken, Markiz Pastanesi de iç mimari açıdan önemli bir Art Nouveau örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aldaş, C. (2019). “ *Galata Ve Pera’nın Sosyo-Kültürel Değişimi Bağlamında Şark Aynalı Pasajı Ve Markiz Pastanesi’nin İç Mimari Analizi*”, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Aslanoglu, İ. (1982) “Sanat ve Mimarlıkta Art Nouveau Akım”, Yeni Boyut Plastik Sanatlar Dergisi, s.20-23, Ankara: Torunoğlu Ofset Tic. Ltd. Şti.
- Başoğlu, S. (2011). “ *Art Nouveau Ve Gustav Klimt’in Sanatı*”, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Batur, A. (2005) “Art Nouveau Mimarlığı ve İstanbul, Avrupa’dan İstanbul’a Yeni Sanat: 1890-1930”, s. 155-156, Mimarlar Odası.
- Demirarslan, D . (2007). “Osmanlı’da Modernleşme/ Batılılaşma Sürecinin İç Mekân Donanımına Etkileri”. Erdem Dergisi, 15 (45-46-47) , 35-66 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erdem/issue/43901/540502>.
- Demirarslan, D. (2007). “Batılılaşma Sürecinde Türk Barınma Kültüründeki Değişim ve Konuttaki Yansımaları”, 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi,10-15 Eylül: Ankara., s.209-220.
- Demirarslan, D. (2018). “Jugendstil İç Mekanlar”, Yapı Dergisi, Sayı:438, s.37-42.
- Fırıncı, M. & Zencirci, D. E. (2006). “Gustav Klimt Ve “Beethoven Friz” S 20 s 137-144, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi
- Kınay, C. (1993), “Sanat Tarihi”, Ankara: Kültür Bakanlığı Sanat Tarihi Dizisi/25,s 223 Gaye Filmcilik Matbaacılık.
- Köseliören, H. (2018). “ *Art Nouveau’da Gaudi Örnekleme*”, İstanbul: Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Kuban, D. (2007). Osmanlı Mimarisi, Yem Yayınları, İstanbul.
- Ölekli, D. (2015). “ *Art Nouveau’nun Osmanlı’daki Yansıması: Raimondo D’aronco’nun Şeyh Zafîr Külliyesi Örneği*”, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Saçaklı, P.A. (2004). “Dekoratif Amaçlı Demir Malzeme Kullanımının İstanbul Art Nouveau’suna Yansımaları.”, Mimar.ist Cilt.4 , Sayı.14 Sayfa.25 - 28
- Sönmez, Z. (2006), Türk-İtalyan Siyaset ve Sanat İlişkileri, s. 53, Bağlam Yayınları, İstanbul
- Yenigün, S. (2011), “ *İstanbul’da Art Nouveau Stilinde İnşa Edilmiş Yapıların Ortak İç Mekânlarının İncelenmesi: Beyoğlu Örneği*”, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- URL-1:https://en.wikipedia.org/wiki/Horta_Museum#/media/File:Hortamuseum.tif Erişim Tarihi: 10.03.2020
- URL-2: <https://www.jacksons.se/products/oak-chair-15405/> Erişim Tarihi: 10.03.2020
- URL3:<https://cdnimgix.headout.com/tour/16199/TOURIMAGE/09e5868e-df83-44b1-8665-0cb1f542c7c5-8988-barcelona-04.jpg?auto=compress&fm=jpg&w=1200&h=750&crop=faces&fit=in> Casa-Vicens Erişim Tarihi: 09.03.2020

URL-4:[https://assets.yellowtrace.com.au/wp-content/uploads/2018/04/Antoni-Gaudi Casa-Vicens-in-Barcelona-Restored-by-Martinez-Lapena%E2%80%933Torres Arquitectes-and-Daw-Office-Yellowtrace-09.jpg](https://assets.yellowtrace.com.au/wp-content/uploads/2018/04/Antoni-Gaudi-Casa-Vicens-in-Barcelona-Restored-by-Martinez-Lapena%E2%80%933Torres-Arquitectes-and-Daw-Office-Yellowtrace-09.jpg)

Erişim Tarihi: 10.03.2020

URL-5:http://news.bbc.co.uk/local/norfolk/hi/people_and_places/arts_and_culture/newsid_8498000/8498841.stm

Erişim Tarihi: 10.03.2020

URL-6: <http://www.ankaraantikacilik.com/web/?modul=sayfa&ID=63>

Erişim Tarihi: 10.03.2020

URL-7: <http://dekorasyonbilgileri.blogspot.com.tr/2008/03/aksesuarlar.html>

Erişim Tarihi: 10.03.2020

URL-8: <http://www.wikiart.org/en/alphonse-mucha/job-1896>

Erişim Tarihi: 10.03.2020

URL-9:<https://lapetitemelancolie.net/2015/08/31/gustav-klimt-the-girlfriends-die-freundinnen-1916/>

Erişim Tarihi: 10.03.2020

URL-10:<https://boxtoner.ru/tr/styles/finish-drawing-of-the-building-in-art-nouveau-style-art-nouveau-in-architecture-description-and-photos-of-cottages.html>

Erişim Tarihi: 11.03.2020

URL-11: <https://www.peramezat.com/urun/turkiye-1906-torino-sergisi-pavyonu>

Erişim Tarihi: 11.03.2020

URL-12:<https://emlakkulisi.com/resim/orjinal/ODIzNTg4MT-mimarlar-odasinin-yildiz-sarayindaki-binasinin-bosaltilmasi.jpg>

Erişim Tarihi: 11.03.2020